

Список використаних джерел

1. Гобозов И. А. Современная эпоха и экологический кризис // Философия и общество. – 1997. – №2. – С.34–38.
2. Іван Павло II папа. Енцикліка Veritatis splendor (Сяйво істини) / Папа Іван Павло II. – Л.: В-во: Місіонер, 2008. – 80 с.
3. Іван Павло II папа. Енцикліка Redemptor Hominis (Відкупитель людини) / Папа Іван Павло II. – Л.: В-во: Місіонер, 2008. – 76 с.
4. Іван Павло II. Енцикліка Centesimus annus (Сотий рік) / Папа Іван Павло II. – К.: В-во: Кайрос, 2001. – 120 с.
5. Іван Павло II папа. Енцикліка Evangelium vitae (Евангеліє життя) / Папа Іван Павло II. – Л.: В-во: Місіонер, 2008. – 67 с.
6. Іван XXIII папа. Енцикліка Mater et Magistra (Мати і вчителька) / Папа Іван XXIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w2.vatican.va/content/john-xxiii/en/encyclicals/documents/hf_j-xxiii_enc_15051961_mater.html
7. Надольний І. Ф. Філософія / І. Ф. Надольний. – К.: В-во: Вікар, 1997. – 584 с.
8. Павло VI папа. Енцикліка Populorum Progressio (Розвиток народів) / Папа Павло VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w2.vatican.va/content/paul-vi/en/encyclicals/documents/hf_p-vi_enc_26031
9. Послання папи Бенедикта XVI «Людська сім'я, спільнота миру» з нагоди ХЛ Всесвітнього дня миру // Відповідальність за створіння у вченні Бенедикта XVI. – Івано-Франківськ: В-во: Нова Зоря, 2012. – 126 с.
10. Тойнбі А. Осягнення історії / А. Тойнбі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forstudy.com.ua/content/view/1715/55/>
11. Уайт Л. Исторические корни нашего экологического кризиса / Л. Уайт // Глобальные проблемы и общечеловеческие ценности: Пер. с англ. и франц. / Сост. Л. И. Василенко и В. Е. Ермолаева. – М.: Прогресс, 1990. – 450 с.
12. Фенно І. М. Співвідношення християнської та екологічної етики / І. Фенно // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2010. – Вип.99. – С.34–37.
13. Франциск папа. Енцикліка «Laudato si» (Будь прославлений) / Папа Франциск [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://translate.google.com/translate?hl=uk&sl=en&tl=uk&u=http%3A%2F%2Fm.vatican.va%2Fcontent%2Ffrancescomobile%2Fen%2Fencyclicals%2Fdo>
14. Joann Pawel II. Audienje generalne // L'Observatorio Romano. – 1984. – №9. – S.14–16.

References

1. Hobozov I. A. Sovremennaya epokha i ekologicheskyy kryzys // Fylosofiya i obshchestvo. – 1997. – №2. – S.34–38.
2. Ivan Pavlo II papa. Entsyklika Veritatis splendor (Syayvo istyny) / Papa Ivan Pavlo II. – L.: V-vo: Misioner, 2008. – 80 s.
3. Ivan Pavlo II papa. Entsyklika Redemptor Hominis (Vidkupyitel' lyudynty) / Papa Ivan Pavlo II. – L.: V-vo: Misioner, 2008. – 76 s.
4. Ivan Pavlo II. Entsyklika Centesimus annus (Sotyty rik) / Papa Ivan Pavlo II. – K.: V-vo: Kayros, 2001. – 120 s.
5. Ivan Pavlo II papa. Entsyklika Evangelium vitae (Evanheliye zhyttya) / Papa Ivan Pavlo II. – L.: V-vo: Misioner, 2008. – 67 s.
6. Іван XXIII папа. Енцикліка Mater et Magistra (Maty i vchytel'ka) / Папа Іван XXIII [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://w2.vatican.va/content/john-xxiii/en/encyclicals/documents/hf_j-xxiii_enc_15051961_mater.html
7. Nadol'nyy I. F. Filosofiya / I. F. Nadol'nyy. – K.: V-vo: Vikar, 1997. – 584 s.
8. Pavlo VI papa. Entsyklika Populorum Progressio (Rozvytok narodiv) / Papa Pavlo VI [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://w2.vatican.va/content/paul-vi/en/encyclicals/documents/hf_p-vi_enc_26031
9. Poslannya papy Benedykta XVI Lyuds'ka sim'ya, spil'nota myru z nahody XLI Vsesvit'nogo dnya myru // Vidpovidal'nist' za stvorinnya u vchenni Benedykta XVI. – Ivano-Frankivsk: V-vo: Nova Zorya, 2012. – 126 s.
10. Toynbi A. Osyahnennya istoriyi / A. Toynbi [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://forstudy.com.ua/content/view/1715/55/>
11. Uayt L. Istorycheskye korny nasheho ekologicheskoho kryzysa / L. Uayt // Hlobal'nie problemi i obshchchelovecheskye tseennosti: Per. s anhl. y frants. / Sost. L. Y. Vasylenko y V. E. Ermolaeva. – M.: Prohress, 1990. – 450 s.
12. Fenno I. M. Spivvidnoshennya khrystytyans'koyi ta ekologichnoyi etyky / I. Fenno // Visnyk Kyuyivs'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Filosofiya. Politolohiya. – K.:

Vydavnycho-polihrafichnyy tsentr «Kyuyivs'kyy universytet», 2010. – Vyp.99. – S.34–37.

13. Frantsysk papa. Entsyklika «Laudato si» (Bud' proslavlenyy) / Papa Frantsysk [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://translate.google.com/translate?hl=uk&sl=en&tl=uk&u=http%3A%2F%2Fm.vatican.va%2Fcontent%2Ffrancescomobile%2Fen%2Fencyclicals%2Fdo>

14. Joann Pawel II. Audienje generalne // L'Observatorio Romano. – 1984. – №9. – S.14–16.

Petryshyn N. E., graduate student of philosophy Zhytomyr State University named after Ivan Franko (Ukraine, Lviv), nila11@inbox.ru

Ecological consciousness as a necessary factor in overcoming environmental and anthropological crisis: a view of contemporary Catholic thinkers

The article analyzes the works of contemporary Catholic thinkers on environmental problems. The author examines the concept of leaders of the Catholic Church, Catholic thinkers who advocate the need to protect the environment and coordinate all their actions in relation to nature, with God's laws. The basis for this is the text of Scripture that clearly characterizes place and role of man in the world. On the basis of Scripture have formed social teaching of the Catholic Church, which contain environmental aspects. The Catholic Church in numerous documents emphasizes the need to build public environmental awareness and axiological approach of scientific and technological progress. As one of the first to respond to the global crisis of the twentieth century, the Catholic Church uses all resources to overcome it, creating environmental consciousness of man.

Keywords: Teaching of the Catholic Church, the environment, the impact of science, man, nature.

Петрышин Н. Е., аспирантка кафедри філософії, Житомирський державний університет ім. Івана Франка (Україна, Львів), nila11@inbox.ru

Экологическое сознание как необходимый фактор преодоления экологического и антропологического кризиса: взгляд современных католических мыслителей

Анализируются работы современных католических мыслителей по экологическим проблемам современности. Автор исследует концепции руководителей Католической Церкви, католических мыслителей, которые отстаивают необходимость защиты окружающей среды и согласования всех своих действий, касательно природы, с Божьими законами. Основанием для этого являются тексты Священного Писания, которые четко характеризуют место и роль человека в мире. На основе Священного Писания сформировано Социальное учение Католической Церкви, которое содержит в себе экологические аспекты. Католическая Церковь в многочисленных документах акцентирует внимание на необходимости формирования общественного экологического сознания и аксиологического подхода к результатам научно-технического прогресса. Будучи одной из первых, кто отреагировал на глобальный кризис XX века, Католическая Церковь применяет все ресурсы для его преодоления, формируя экологическое сознание человека.

Ключевые слова: Учение Католической Церкви, экология, последствия развития науки, человек, природа.

* * *

УДК 22.06:22.08

Соловій Р. П.,
кандидат історичних наук, докторант богослов'я
в Evangelische Theologische Facultet (Leuven, Belgium),
декан магістратури Львівської богословської
семінарії Церкви християн віри євангельської
(Україна, Львів), romansoloviy@e-aaa.info

«СМИРЕННА ЕПІСТЕМОЛОГІЯ» У БОГОСЛОВ'І ВИНИКАЮЧОЇ ЦЕРКВИ

Аналізується дискурс «смиреної епістемології» у богослов'ї Виникаючої церкви стосовно розуміння мови, одкровення й інтерпретації Писання. Досліджується домінуюча настановою богословів цього протестанського руху відмовитися від категоричності зрозумілих однозначних відповідей на складні богословські питання та акцентування на важливості тамсиції. Розкриваються епістемологічні аспекти богословських концепцій К. Ванзугера, С. Гренца, А. Костенбергера, П. Ролліна, Д. Фітча.

Ключові слова: смиренна епістемологія, Виникаюча церква, одкровення, істина, постмодерне богослов'я, Писання.

Епістемологічна проблема релігійної віри, що стосується питань обґрунтованості, надійності й істинності релігійної доктрини, пов'язана не лише

з традиційним філософським і теологічним поділом загального вивчення певної системи, але й специфічними рисами сучасного культурного становлення у західному світі, зокрема в християнстві. Теологічний дискурс богослов'я сучасного протестантського руху Виникаючої церкви пропонує своє актуальне осмислення мови, істини, одкровення у Писанні.

Метою представленої статті є дослідження концепцій «смирненої епістемології» в богословському дискурсі Виникаючої церкви.

Зважаючи на те, що в українському релігієзнавстві та у вітчизняній теології ця філософсько-богословська проблема не аналізувалася в науковому ракурсі, тому її розкриття важливе для розуміння найсучасніших протестантських гносеологічних підходів у розумінні мови, одкровення й інтерпретації Святого Письма.

Для Виникаючої церкви притаманне символічне розуміння мови як в епістемології, так і в богослов'ї. Зокрема, колектив авторів книги «А для абдуктивного» намагається вийти за рамки постмодернізму як простої критики модернізму і пропонує для церкви в буквальному сенсі новий лексикон, вважаючи, що старій мові більше не до снаги продуктивно говорити про Бога. У цій книзі в якості відправної точки виступають культурний перехід сучасності до постсучасності і мова як прояв панівного культурного дискурсу. Автор намагається не зруйнувати віру, але повернути її до свого коріння, відмовившись від негнучких, усталених форм і структур модерності. Цей підхід, як стверджують автори, є кроком до радикальної переорієнтації і початком необмеженого у часі процесу: «Ми говоримо перші, а не останні слова, отримуємо перші зображення, а не постійні враження» [12, р. 27]. Рух не відмовляється цілком від пропозиційних висловлювань про Бога, але намагається подолати традиційне розуміння мови як засобу наближення до Бога. Це прагнення не означає нігілістичної відмови від будь-якої можливості пізнання, але є заклик до глибокої деконструкції таких понять, як любов, справедливість, надія і віра. Спираючись на постмодерністську епістемологію і методологію деконструкції, богослов'я руху не обіцяє досягнення якоїсь кінцевої точки «пізнаваності» цих концептів, але намагається забезпечити постійну, творчу деконструкцію всього, що робиться від їхнього імені.

Богослови руху Виникаюча церква постійно наголошують на важливості «смирненої епістемології», яка закликає відмовитися від самовпевнених намагань відшукати зрозумілі однозначні відповіді на складні богословські питання, залишивши місце для таємниці. Як бачимо, є постмодерністська установка на відмову від спроб привести світ чи результати його пізнання в систему, бо вони не піддаються систематизації і не вміщуються в жодні схеми. На богословський дискурс руху істотно вплинули твори відомого католицького богослова і філософа Дж. Капуто, який стверджує, що сучасний релігійний плюралізм більше не дозволяє нам із впевненістю стверджувати, що у нас є одкровення. Ми можемо вірити, що отримали одкровення, але ця віра конфліктує з поглядами інших релігійних спільнот, багато з яких ставлять під сумнів християнське одкровення. Отже, християнам слід зі смиренням визнати, що можливе одкровення не гарантує остаточних відповідей, але є лише однією з багатьох можливих перспектив. Це означає, за словами Дж. Капуто, що «віруючі повинні

опиратися триумфалізму у тому, в що вони вірять – чи особисто, чи у своїй конкретній спільноті» [2, р. 22]. Подібних поглядів дотримується і Р. Белл, який вважає, що християнська віра є глибоко таємничою і незбагненною: «Це стосується речей і сутностей, які в кінцевому підсумку не можуть бути виражені словами. Мова терпить невдачу. І якщо ми остаточно передамо Бога словами, то в цю ж саму мить зробимо Бога чимось, чим Бог не є» [1, р. 32].

Д. Фітч, місіолог і автор книги «Кінець євангельського християнства?», стверджує, що однією з основних загроз для богослов'я руху Виникаючої церкви є небезпека втрати усвідомлення важливості «інкарнаціоналізму» у ставленні до Писання [див.: 4]. Під відмовою від «інкарнаціоналізму» Д. Фітч має на увазі відділення авторитету і тлумачення Святого Письма від втілення Бога у Христі, розширеного історично через тіло Христа (церкву). Після відділення Писання від Христа, на думку Д. Фітча, у християн зростає прагнення подолати Писання, а не зануритися в нього. Постмодерні богослови навели чимало критики на модерністський підхід тлумачення Писання. Вони наголошували на проблемах, пов'язаних із надмірним пропозиціоналізмом євангельського богослов'я, його впевненістю у власному методі інтерпретації (згідно з яким істинне тлумачення прив'язане до первісного наміру автора), результатом яких стала виняткова зарозумілість. Найбільш репрезентативною у цьому аспекті є постать ірландського філософа і богослова Пітера Роллінза, який присвятив розглядку цих питань своїй книзі «Як (не) говорити про Бога» і «Вірність зради» [11, р. 196]. Згідно з його думкою, традиційна церква, під якою він часто має на увазі євангельське християнство, є занадто впевненою у достовірності того, що ми знаємо про Бога, та гіперкогнітивною у ставленні до Писання, усуваючи тим самим таємницю із зустрічі з живим Богом. Протестанти, стверджує П. Роллінз, мають схильність колонізувати текст Писання, робити його своїм володінням, фактично перетворюючи слова Святого Письма у предмет ідолопоклонства. В результаті, носії такого ставлення до Біблії стають контролюючими й осудливими, вони втрачають необхідні засоби для зустрічі з живим Богом і запрошення інших до такої зустрічі. Євангельські християни знають Писання, але воно їх не торкається, і тому вони ізольовані від Бога, який прагне розкрити Себе в Писанні й через нього. У якості рішення П. Роллінз пропонує відмовитися від «правильного вірування» на користь «віри в правильному напрямку» (правильним чином), що для нього означає «вірити люблячим, жертвним та хриstopодібним чином» [10, р. 66]. Правильний шлях, на думку ірландського мислителя, може забезпечити звернення до середньовічної містики, апофатичного богослов'я і окремих постструктуралістських ідей (у дусі негативної діалектики Жака Дерріда, Жан-Люка Маріона і Джона Капуто).

П. Роллінз заперечує можливість одкровення, обґрунтовуючи свою точку зору посиланням на абсолютну трансцендентність Бога. У книзі «Як (не) говорити про Бога» він стверджує, що Бог настільки виходить за межі обмежених властивостей людського розуму, що не може розкрити нам Себе. Будучи ремінісценцією via negativa неоплатонічної містики, аргументація П. Роллінза спирається на тези про принципіву трансцендентність,

незрозумілість і непізнаність Бога. На відміну від точки зору, згідно з якою християнство сприймається як таке, що базується на вірі в те, що Бог спілкувався з людством через одкровення, П. Роллінз виступає на захист «нової перспективи», відповідно до якої «одкровення має розглядатися не як те, що робить Бога знаним або як те, що залишає Бога незнаним, але скоріше як всепоглинаюче світло, який представляє Бога знаного як незнаного» [Ibid., 7–8, p. 17]. Оскільки навіть «відкрита сторона Бога також прихована», П. Роллінз робить висновок, що «коли мова заходить про Бога, нам нема що сказати іншим, і ми не повинні соромитися заявити про це» [Ibid., 17, p. 42].

Вірний своїй прихильності до апофатичного богослов'я, П. Роллінз закликає підходити до одкровення з почуттям того, що Бог завжди залишається більш прихований, ніж відкритий. Бог ніколи не може бути повністю розкритий у словах, навіть у словах Писання, тому ми завжди зазнаємо невдачі, намагаючись визначити, що розуміємо під словом «Бог». Таким чином, тенденція євангельського богослов'я концентруватися на відомому змісті Святого Письма не вирішує проблеми. Бог відкривається в невідомості, отож, ми повинні підходити до одкровення зі смиренністю і відкритістю. У стилі деконструктивізму П. Роллінз констатує, «що наші тлумачення одкровення завжди носитимуть тимчасовий характер, будуть крихкими і фрагментарними» [3]. Контекст, культура та мова обмежують наше розуміння Бога, але також і роблять його можливим. Істина полягає не в тому, що ми можемо зрозуміти концептуально, вона стосується живої зустрічі з Богом, яка перетворює нас, у результаті того, що богослов називає «сотеріологічною подією». Оскільки про Бога нічого не відомо (а коли б щось було відомо, то немає жодної гарантії, що ми змогли б це правильно інтерпретувати), П. Роллінз переносить увагу на єдиний аспект християнської віри, який ще вцілів після постмодерністської деконструкції християнства – праксис. Для обґрунтування свого підходу П. Роллінз звертається до прикладу життя Ісуса. Він стверджує, що Ісус зціляв людей не через якесь переконання або зобов'язання, а через Свою любов до людей. Так само ті, хто шукають Бога, повинні жити на основі любові, а не віри або раціональності. Християнство, за П. Роллінзом, – це «віра без віри», дія, яка ґрунтується не на «інтелектуальному іншому», але на любові.

Д. Фітч наголошує на небезпечності такого ставлення П. Роллінза до істини, яке позбавляє євангеліє здатності сформувати нову реальність, принести на землю справедливість і примирення. Апофатичне розуміння релігійної мови і переконаність у тому, що всі тлумачення одкровення є тимчасовими, врешті-решт приводять до уявлення про принципову неможливість з'ясування волі Божої та її реалізації у повсякденному житті. Оскільки Бог відкривається лише у невідомому, християни ризикують загубитися в нескінченному спогляданні та розмовах, які ніколи не дадуть визначеності, достатньої для участі в місії Бога на землі. Саме цей аспект поглядів П. Роллінза Д. Фітч характеризує як небезпеку відмови від «інкарнаціоналізму» Писання. У цьому сенсі міркування Д. Фітча повторюють критику деконструкції, котру озвучили Д. Мілбанк і С. Жижек, наголошуючи, що деконструкція прославляє «те, що ніколи не буде досягнуто», і засмоктує нас у «погану нескінченність». Християнське життя починає

виглядати як «псевдоактивність, що не відрізняється від буддійського квієтизму» (С. Жижек).

Д. Фітч поширює цю критику на сферу постмодерністського богослов'я, стверджуючи, що «деінкарнаціоналізація» Писання – це відокремлення його від джерела в Ісусі Христі, втіленому Сині Божому, усунення з мови Святого Письма логіки втілення. Він наголошує, що Бог милосердно відкрив Себе у Христі через людську культуру, зокрема через мову самого Писання. Бог народився в людській плоті й перебував між людьми, говорячи їхньою мовою. Він помер, воскрес, обдарувавши церкву апостолами, вчителями і невинним проголошенням Слова. Завдяки тому, що Його Святий Дух перебуває серед християн, Його присутність, як і раніше, живе і в теперішній мові Його народу. Коли ми поміщаємо себе в цю мову, то можемо зустріти в ній Бога. Писання продовжує присутність втіленого Христа до світу через Святого Духа за допомогою проповіді, причастя і спільноти Його народу. Такий підхід, зазначає Д. Фітч, дозволяє розпізнати справедливість, правду, примирення та волю Божу в нашому житті на благо світу. Він не заперечує ідеї, що мова Божого народу завжди вказує на більш повну реальність, поза своїми межами, яку мова не може утримувати. Це теж є частиною втілення. Людина завжди повинна підходити до Писання зі смиренням, покорою у всіх аспектах, однак це не спростовує факту здатності розрізнити правду в Дусі через Писання, отримавши практичне керівництво для нашого життя у світі. Відокремлення Писання від його спадкоємності з втіленням Сина приводить до небезпеки перебування в постійному пошуку якогось тимчасового трактування істини, нездатного визначити стандарти життя у контексті соціальних реалій нашого повсякдення.

Про схильність П. Роллінза до цієї пастки свідчать богослужіння очолюваної ним громади «Айкон» (Ikona), про які він говорить у другій половині своєї книги «Як (не) говорити про Бога». Це добре продумані вистави, призначені для того, щоб стати «сотеріологічними подіями», залучивши учасників богослужінь до участі в біблійних історіях, щоб здійснити деконструкцію найбільш загальноприйнятих тлумачень Священного Писання. Мета цих заходів – отримання інтерпретацій, перевернутих «із ніг на голову», щоб очистити місце для нової зустрічі після встановлення того, «чим Бог не є». Завдяки своєму безумовно творчому й інноваційному підходу ці літургії створюють ефект деконструкції учасника. Д. Фітч убачає в такій практиці відмову від мети і глибини християнської літургії, покликаної залучити нас до участі в нашій історії Бога у Христі.

Суттєвезначення для поглиблення постмодерністського прочитання доктрини Писання мають погляди С. Гренца, який наголошував на нездатності модерністських богословських категорій виявити універсальні та достовірні істини. Дебати між лібералами і консерваторами потерпіли невдачу, тому що обидва табори претендували на здатність говорити про правду в універсальних термінах. Ліберали в традиції Ф. Шлейєрмахера бачили правду в плані універсального досвіду, а консерватори в традиції Ч. Ходжа використовували для цього категорії універсальних пропозицій. С. Гренц і його співавтор Дж. Франке намагаються слідувати шляхом Дж. Ліндбека, який виступає за «реконтекстуалізацію» сучасного світу з використанням історій, символів і категорій Біблії,

а також шляхом С. Гандрі і Дж. Девіса, які наголошували на необхідності серйозно сприймати роль культури в богословських формулюваннях. У своїй програмній праці «Переглядаючи євангельське богослов'я» (1993) С. Гренц досліджує традиційне формулювання вчення про Біблію. Згідно з ортодоксальним поглядом, Бог об'явив себе людству через загальне й особливе відкриття. Святий Дух зберіг частину цих особливих відкриттів, надихнувши біблійних авторів записати їх; отже, Біблія – це «натхнене Слово Боже, надійне, навіть непомильне» [8, р. 116]. Однак С. Гренц відкидає цей класичний підхід, стверджуючи, що «конструювання бібліології у такій манері «згори» має певні недоліки» [Ibid., р. 116]. Натомість, сучасний богослов пропонує дивитися на Біблію у світлі постмодерністської антифаундаціоналістської перспективи. Як і інші близькі до нього богослови, С. Гренц вбачає коріння епістемологічного фаундаціоналізму в картезіанському дедуктивізмі, який намагався виводити абсолютні істини з «самоочевидних принципів». Одночасно С. Гренц відмовляється і від традиційної раціоналістичної апологетики, що базується на вірі у загальне одкровення і «просвітницькій епістемології».

Новий «постраціоналістичний» підхід С. Гренца передбачає відмову від впевненості в об'єктивній і безсторонній природі знання, що приводить його до релятивістського трактування Писання. Біблія тепер бачиться не як «завершений статичний факт або збірка фактів, які потрібно аналізувати за допомогою все складніших методів», а як «потенційність значень, які актуалізуються черговими поколіннями у світлі їхньої потреби» [Ibid., р. 120]. С. Гренц підтримує постмодерністську домінанту, згідно з якою спостерігач перебуває у межах історичного процесу, а тому не може здобувати універсальне, культурно нейтральне знання. Логічним є наступне питання: хто ж, у такому разі, володіє здатністю означити рамки трактування і застосування Писання? С. Гренц вважає, що оскільки Біблія є «книгою спільноти», її тлумачення – це прерогатива спільноти віруючих, у якій звучить «голос Духа». Богослов піддає критиці ортодоксальне християнство, яке «замінює динаміку безперервного руху Духа, що промовляє до спільноти Божого народу через сторінки Біблії, на книгу, яку ми тримаємо у своїх руках» [Ibid., р. 117]. Відмовляючись від традиційного підходу, який пояснює реалізацію соціальних відносин у мові за допомогою принципу відображення, С. Гренц надає перевагу постмодерністському конструкціонізму, який, навпаки, стверджує, що і відносини, і проєкції «я» у мові конструюються, а не відображаються [див.: 7]. Він відкидає «томістську модель» реалізму і розвиває «есхатологічний реалізм» світу, який має наступити. Оскільки єдиною дійсною реальністю виступає світ майбутнього, то завдання християн полягає в «конструюванні у сучасності світу, що відображає есхатологічну волю Богу для творіння» [8, р. 246]. С. Гренц зазначає, що «через роль мови у завданні конструювання світу цей мандат має рішуче лінгвістичний вимір. Ми співпрацюємо з Богом, коли через конструктивну силу мови вселяємося в теперішній лінгвістичний світ, що бачить всю дійсність із перспективи майбутнього, реального світу, який Бог вершить» [Ibid., р. 246].

С. Гренц також відмовляється від традиційної точки зору, згідно з якою Біблія містить пропозиційні

одкровення, надаючи перевагу більш «динамічному» погляду. На його думку, істинні пропозиційні твердження про Бога неможливі. С. Гренц наполягає, що «наше розуміння віри не повинно залишатися зацикленим на пропозиційному підході, який визначає християнську істину тільки як коректну доктрину і доктринальну істину» [6, р. 170]. Він пропонує підпорядкувати богословські пропозиційні твердження досвіду християнської спільноти, розглядаючи доктрину як «слугу Духа у новому народженні і перетворенні життя». У трансформації Біблії в книгу доктрин С. Гренц вбачає небезпеку втрати Писанням його динамічного характеру. Критики зазначають, що у біблійному богослов'ї С. Гренца помітний вплив ідей К. Барта [5, р. 98–99]. Хоча сам богослов намагався провести розмежування між своїми поглядами і бартіанством, проте у трактуванні взаєвідношення Божого Слова і Писання їхні позиції схожі. Як і К. Барт, С. Гренц відмовляється визнавати тотожності Біблії і Божого одкровення, дотримуючись думки, що «Біблія – це божественно призначений канал, дзеркало, або видимий знак одкровення» [8, р. 131]. Сама по собі Біблія не є Словом Божим, скоріше «людські слова в Біблії є Божим Словом до нас». С. Гренц визнає за Біблією статус відкриття лише у функціональному сенсі, тобто бачить у ній Боже Слово до нас, свідка Божого відкриття у Христі: «Біблія є відкриттям, бо вона є свідком і записом історичного відкриття Бога» [Ibid., р. 133]. Таким чином, С. Гренц приходять до висновку про фаллібілізм Біблії (від англ. fallible – схильний до помилок, погрішимий) у тих сферах, які не стосуються спасіння. На його погляд, наша довіра до Слова Божого у Біблії не повинна залежати від її наукової достовірності в інших сферах знання.

На захист євангельського трактування знання і істини, з урахуванням постмодерністських викликів, виступили автори збірника «Що сталося з Істиною» [9]. Детальніше із герменевтичною теорією К. Ванхузера можна ознайомитися у його праці, що перекладена російською мовою та видана в Україні: К. Ванхузер, Искусство понимания текста. Литературоведческая этика и толкование Писания (Черкасы: Коллоквиум, 2007). У вступному есе богослов Андреас Костенбергер розглядає поняття істини у грецькому (*ἀλήθεια*) і римському (*veritas*) контекстах, приходячи до висновку про те, що Євангеліє від Івана вносить суттєві корективи в античне тлумачення істини. Згадуючи питання Пилата про істину, А. Костенбергер зазначає, що воно є одним із багатьох євангельських послань на істину, і всі вони пов'язані зі Словом, що сталося Тілом, із Тим, Хто втілює в Собі і відкриває Божу істину. На думку А. Костенбергера, «в Євангелії від Івана істина спочатку і перш за все є богословською, і, можливо, більш точно, христологічною концепцією. Замість того, щоб просто означити відповідність реальності, як в грецькій філософії, і фактичну точність, як в римській думці, істина для Івана, будучи також висловлюванням, є в своїй основі особистою, реляційною концепцією, яка має своє коріння і походження не в чому іншому, як в самому Богові. Отож, Ісус є істиною, тому що Він посланий від Бога і прийшов, щоб відкрити Отця та здійснювати Його сотеріологічно-історичні цілі. З цієї причини, єдиний шлях пізнати істину – це пізнати Бога через Ісуса Христа» [Ibid., р. 21]. У цьому твердженні А. Костенбергер визнає доречність постмодерністської стурбованості винятково інформаційним розумінням істини, наполягаючи на

неможливості відокремити фактичний, історичний та когнітивний аспекти істини від особистого. Прийняття християнським богослов'ям гносеологічних підходів постмодернізму, зокрема, відмови від ідеї об'єктивності та заміна її категоріями влади, бачиться богослову як серйозна проблема, що потенційно може призвести до христологічних помилок.

У заключному есе «Загублені в перекладі? Істина, Писання і герменевтика» К. Ванхузер наполягає на хибності протиставлення пропозиційного розуміння істини особистому підходу до неї, висуваючи натомість принцип взаємодоповнюваності. Крім того, наявність навіть правильної теорії істини не може замінити необхідності інтерпретації тексту за допомогою герменевтики. Наголос на виключно ключній функції мови, який роблять постмодерністські богослови, не кращий, ніж надання прерогативи її описовій функції, що властиво для традиційного євангельського богослов'я. «Саме текст, а не теорія істини, повинен визначити, які саме твердження повинні робитися», – наголошує К. Ванхузер [13, р. 106]. Ретельно проаналізувавши класичний індуктивний підхід до Біблії, К. Ванхузер вказує, що доктрина непогрішності у герменевтичному сенсі є неповною. Вона справедливо «припускає кінцеву єдність Біблії, що є вирішальною передумовою для герменевтики. З іншого боку, просто вважати Біблію істиною – не те ж саме, що сказати, що це означає» [Ibid., р. 103]. К. Ванхузер запитує: яким чином ми можемо зрозуміти Біблію відповідно до такого стандарту істини, що не є чужим для її мети? З його перспективи, «без певного ядра висловлювань церква втратить свій сенс існування <...> У той же час, зведення істини Писання до набору висловлювань є зайвим редукціонізмом. У цілому, Біблія дослівно розповідає теодраму про слова і діла Бога на сцені світової історії, що досягають кульмінації в Ісусі Христі» [Ibid., р. 109].

К. Ванхузер пропонує мислити біблійну істину в категоріях «теодраматичної відповідності»: Біблія – це не просто книга як джерело для богослов'я, а Боже знаряддя відкуплення, натхнене і кероване Духом Божим. Стати християнином означає не просто погодитися з доктринальною істиною, а стати учасником теодрами: «доктринальна істина стає питанням теодраматичної відповідності між нашими словами та справами і Божими словами та справами. Теодраматична відповідність означає життя і мову, що перебувають у відповідності з євангелієм і Писанням» [Ibid., р. 111]. Теодраматична відповідність має есхатологічну спрямованість, в тому сенсі, що більшість ключових сцен теодрами вже відбулися, хоча деякі (зокрема й ті, в яких ми беремо участь) ще не завершені. Доктрини направляють християн говорити і діяти таким чином, щоб ті сцени, які ще не відбулися, відповідали тим, які вже мали місце.

Як бачимо, у богослов'ї Виникаючої церкви простежується намагання подолати традиційне сприйняття мови як засобу наближення до Бога, акцентується на важливості «смиреної епістемології» в її заохоченнях до відмови від категоричності однозначних відповідей та залишення місця для таємниці. Місіолог Д. Фітч звертає увагу на загрозу втрати усвідомлення «інкарнаціоналізму», тобто втілення Бога у Христі, розширеного історично через церкву. П. Роллінз критикує євангельське християнство за його схильність перетворювати слова Святого Письма у предмет

ідолопоклонства, через що втрачається можливість зустрічі з живим Богом та запрошення інших до такої зустрічі. Богослов, будучи прихильником апофатичного богослов'я, заперечує можливість одкровення через абсолютну трансцендентність Бога. П. Роллінз закликає до живої зустрічі з Богом, яку називає «сотеріологічною подією». Він розкриває поняття «праксіс» на прикладі життя Ісуса Христа, Який зціляв людей не через зобов'язання, а через любов до них. Д. Фітч критикує концепцію П. Роллінза через те, що апофатичне розуміння релігійної мови приводить до уявлення про принципову неможливість з'ясування волі Божої. Д. Фітч вважає, що сучасне богослов'я відмовляється від «інкарнаціоналізму» Писання. Богослов акцентує, що Бог відкрив Себе у Христі через мову Писання. С. Гренц у своєму постраціоналістичному підході сприймає Біблію не як статичну збірку фактів, а як потенційність значень, що актуалізуються у світлі потреб чергових поколінь. Богослов, приймаючи парадигму «есхатологічного реалізму», вважає, що завданням християн є конструювання у сучасності світу, що є відображенням есхатологічної волі Божої для творіння. С. Гренц визнає за Писанням статус відкриття тільки у функціональному сенсі, тобто бачить у ній Боже Слово до нас. А. Костенберг наголошує на особистому, реляційному характері євангельської істини, яка має своє коріння в Богові. К. Ванхузер пропонує осмислювати істину в категоріях «теодраматичної відповідності», за якою Біблія є не просто книгою, а знаряддя відкуплення, керованим Духом Божим; християнин зобов'язаний бути учасником теодрами в її есхатологічній спрямованості.

Список використаних джерел

1. Bell R. *Repainting the Christian Faith* / Rob Bell, Velvet Elvis. – Grand Rapids: Zondervan, 2005.
2. Caputo J. D. *On Religion* / John D. Caputo. – New York: Routledge, 2001.
3. Fitch D. «The «Emerging» View of Scripture: Pete Rollins and the Danger of Deincarnationalizing the Word», *Reclaiming the Mission* / David Fitch, June 24, 2010, available at: <http://www.reclaimingthemission.com/?p=1191>
4. Fitch D. «The Three Potential (ideological) Traps of Emerging Missional Theology: Can Rollins, McLaren and Hirsch Avoid Them?», *Reclaiming the Mission* / David Fitch, June 22, 2010, available at: <http://www.reclaimingthemission.com/?p=1189>
5. Geisler N. L. «A Postmodern View of Scripture», in *Evangelicals Engaging Emergent: A Discussion of the Emergent Church Movement*, ed. William D. Henard and Adam W. Greenway / Norman L. Geisler and Thomas Howe. – Nashville: Broadman Academic, 2009.
6. Grenz S. J. *A Primer on Postmodernism* / Stanley J. Grenz. – Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans Publishing Company, 1996.
7. Grenz S. J. *Beyond Foundationalism: Shaping Theology in a Postmodern Context* / Stanley J. Grenz, and John Franke. – Louisville, Kentucky: Westminster John Knox Press, 2001.
8. Grenz S. J. *Revisioning Evangelical Theology: A Fresh Agenda for the Twenty-first Century* / Stanley J. Grenz. – Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1993.
9. Köstenberger A., ed. *Whatever Happened to Truth?* / ed. Andreas Köstenberger. – Wheaton, IL: Crossway, 2005.
10. Rollins P. *How (Not) To Speak of God* / Peter Rollins. – Massachussets: Paraclete Press, 2006.
11. Rollins P. *The Fidelity of Betrayal: Towards a Church Beyond Belief* / Peter Rollins. – Brewster, MA: Paraclete Press, 2008.
12. Sweet L. *A Is for Abductive: The Language of the Emerging Church* / L. Sweet, B. McLaren, and J. Haselmayer. – Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 2003.
13. Vanhoozer Kevin J. «Lost in Interpretation?», in *Whatever Happened to Truth*, ed. Andreas Kostenberger / Kevin J. Vanhoozer. – Wheaton, IL: Crossway, 2005.

Solovii R. P., Candidate of Historical Sciences, Doctoral Candidate of theology at Evangelische Theologische Facultet (Leuven, Belgium), Dean of the Mastership Program of Lviv Divinity School of the Church of Christians of Evangelical Faith of Ukraine (Ukraine, Lviv), romansoloviy@e-aaa.info

The «humble epistemology» in the theology of Emerging church

The discourse of «humble epistemology» in the theology of Emerging Church in matters of language understanding, revelation and interpretation of Scripture is analyzed. The dominant instruction of theologians of the Protestant movement to abandon the categorical understandable unambiguous answers to complex questions and theological emphasis on the importance of secrecy is investigated. The epistemological aspects of the theological concepts of D. Fitch, S. J. Grenz, A. Köstenberger, P. Rollins, K. J. Vanhooser are revealed.

Keywords: «humble epistemology», Emerging church, revelation, truth, postmodern theology, Scripture.

Соловий Р. П., кандидат исторических наук, докторант теологии в Evangelische Theologische Facultet (Leuven, Belgium), декан магистерской программы Львовской богословской семинарии Церкви христиан веры евангельской (Украина, Львов), romansoloviy@e-aaa.info

«Смирная эпистемология» в богословии Появляющейся церкви

Анализируется дискурс «смирной эпистемологии» в богословии Появляющейся церкви в вопросах понимания языка, откровения и интерпретации Писания. Исследуется доминирующее наставление богословов этого протестантского движения отказаться от категоричности понятных однозначных ответов на сложные богословские вопросы и акцентирование на значимости тайны. Раскрываются эпистемологические аспекты богословских концепций К. Ванхузера, С. Гренца, А. Костенбергера, П. Роллинза, Д. Фитча.

Ключевые слова: «смирная эпистемология», Появляющаяся церковь, откровение, истина, постмодерное богословие, Писание.

***

УДК 141.2:37.013.73+372.881.1

Страшко І. В., старший викладач кафедри романо–германської філології, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), iryna.strashko@gmail.com

Ціннісно–виховний аспект блогінгу в сучасній мовній освіті

Розглянуто блогінг як універсальний і компенсаторний засіб лінгво–соціальної взаємодії. Мета даної публікації – розкрити ціннісно–виховний аспект блогінгу в сучасній мовній освіті. Ціннісний аспект комунікації в блогах полягає у створенні комунікативного простору, що сприяє розповсюдженню інновацій, розширенню дидактичного простору і часу, забезпечує суб'єктиві освіти продуктивною мовною практикою, створюючи пролонгований комунікативний процес. Блогінг передбачає рівноправність, партнерство суб'єктів спілкування, надає можливості самовираження і саморепрезентації; стимулює особистісне залучення в процес навчання, самоосвіти і самовиховання. Успішна реалізація блогінгу з освітньою метою передбачає взаємозв'язок аксіологічного і комунікативного підходів, коли існуюча система цінностей виконує методологічну функцію, а компетентнісний підхід надає спосіб її реалізації.

Ключові слова: блогінг, блог, блогосфера, ціннісно–виховний аспект, самореалізація, саморепрезентація, соціокультурна комунікація, лінгво–соціальна взаємодія, мовна освіта.

Зміни, що відбулися в світовому комунікативному просторі протягом останніх років, спричинили зрушення в структурі і характері комунікативного процесу, що призвів до появи нової соціокультурної ситуації, в якій віртуальні комунікативні практики, що ведуть до зміни характеру та спрямованості соціальних взаємодій, стали невід'ємною складовою всіх сфер життя суспільства. В якості засобів віртуального спілкування в різних типах дискурсів, породжуваних і функціонуючих у Всесвітній павутині, поряд з форумами, чатами, використовуються й блоги.

Блогінг (від англ. *blogging* – скор. від «*web logging*» – «діяльність, пов'язана з веденням блогу») як феномен віртуальної комунікації поки що недостатньо

досліджений в контексті філософсько–педагогічного пошуку. Основна причина – новизна інтелектуального поля, яке сформувалося чверть століття тому і набуло надзвичайного поширення в останнє десятиріччя.

Даний проблематиці присвячено досить велику кількість студій, серед яких відмітимо роботи А. Bruns, T. Cook, P. D. Duffy, S. C. Herring, I. Kouper. Дослідженням психологічних аспектів блогінгу займалися такі науковці як S. Antonijevic, L. J. Gurak, L. Johnson, F. B. Viégas, D. Li, C. Ratliff, J. Reyman. Феномен блогів вивчали російські дослідники мережевої культури А. Гірських, А. Усманова, соціологи Л. Міхєєва, М. Соколов; аналіз особливостей англomовного блогу як одного з видів Інтернет–комунікації здійснює Є. Горшкова. Жанрову специфіку блогів аналізували Carolyn R. Miller, D. Shepherd. Теорію навчання за допомогою блог–технологій розробляли західні науковці А. Barlett–Bragg, H. Barret, R. Blood, A. Campbell, A. Johnson, R. Ferdig, S. Fiedler, L. Milligan, K. Trammel, S. Schaffert, W. Wu та ін. Практичні результати використання блогів у навчальному процесі відображені в роботах М. Apple, B. Dieu, S. Glogoff, B. Godwin–Jones, D. Huffaker, T. Fellner, S. Fiedler, K. Kennedy, A. Філатової. Необхідно підкреслити, що при вивченні даної проблематики не можна уникнути питань, які пов'язані з інформаційним суспільством, тому у своєму дослідженні ми також спираємося на роботи Д. Белла, Ф. Вебстера, М. Маклюєна, Е. Тоффлера. Низка релевантних досліджень різних аспектів мережевої комунікації, теоретико–методологічних основ мережної освіти і дотичних питань проведена й вітчизняними фахівцями (Н. Ашиток, О. Ганаба, Л. Горбунова, С. Клепко, І. Предборська та ін.). Але блогінг в мовній освіті, – напрямком, що, як бачимо, має до теперішнього часу солідний джерельний фундамент, – поки що не розглядалася в аспекті розширення філософії освіти, що й зумовлює актуальність даної публікації.

Мета публікації – розкрити ціннісно–виховний аспект блогінгу в сучасній мовній освіті.

Актуальність концептуального осмислення блогінгу, як особливого соціокультурного феномену, зростає в сучасних умовах, оскільки процес глобалізації активізує необхідність в діалозі між державами, народами, культурами. Він розвивається настільки швидкими темпами, що випереджає всі мислимі тимчасові рамки і прогнози фахівців. Це унікальне явище, опис і вивчення якого відбувається, без попереднього планування і цілеспрямованого втілення в життя, вже після того, як він вкотре придбає нові параметри і розширить діапазон своїх функцій, а разом з тим і сферу свого застосування.

Іншим важливим фактором, що актуалізує питання про специфіку комунікативного процесу в умовах глобалізації, є необхідність адекватного розуміння освітніх наслідків розвитку блогінгу. З нашої точки зору, фундаментальна його значущість пов'язана з тим, що він породжує нові форми взаємодії індивідів, трансформує не тільки просторову, але й темпоральну організацію людського буття, спонукаючи відраховувати час не годинами, а подіями, вимірювати простір не відстанями, а потоками постів – повідомлень.

Найважливішою складовою філософської рефлексії блогінгу є осмислення відношення «комунікація – мова – мислення», оскільки сьогодні блогінг є проявом не тільки соціальної, але й екзистенційної природи людини,